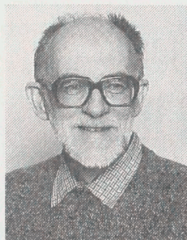

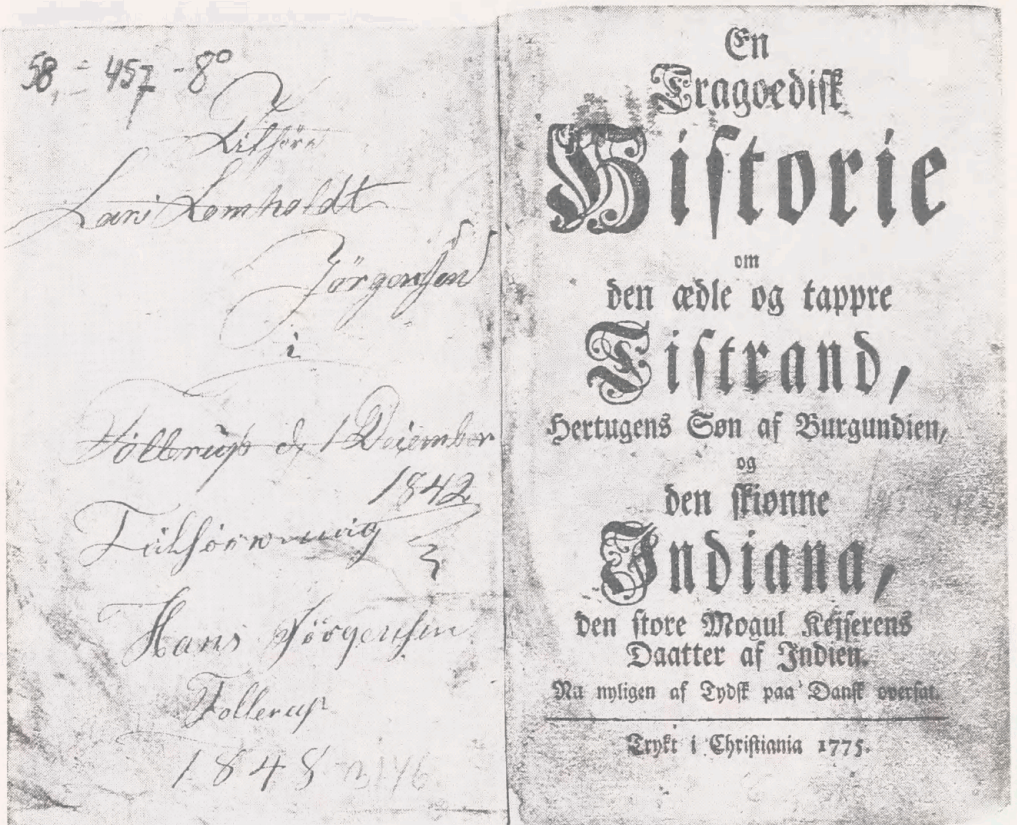
Bogmaleri på første side af den franske prosaroman "Tristan chevalier de la table ronde", Paris s.a. <1520> (Pergamenttryk 15).

En Tragoedisk Historie....

af dr.phil. Tue Gad

I året 1775 udkom på dansk en kærlighedshistorie som opnåede så stor folkeyndest, at den kunne udgives ialt 20 gange indtil 1879. Den begynder ved det spanske hof, hvor der bliver stor forfærdelse, da den vældige kriger Kunchin fra Kina ankommer i spidsen for en hær på 200.000 mand samt elefanter og kameler og stiller krav om overgivelse. Men kong Alfonsus' søstersøn Tistrand afværger faren ved at dræbe Kunchin i tvekamp. Dog er den tapre unge mand selv blevet frygteligt såret af kineserens giftige sværd, og der er kun een i hele verden der har lægemidlet derimod: Kunchins kæreste, den indiske prinsesse Indiana. Tistrand kommer nu ukendt til Indien, bliver helbredt af prinsessen og vender tilbage til Spanien. Men her bliver der spændinger ved hoffet mellem Tistrand og hans uheldige fætter Røderich om arvefølgen, og Tistrand, som ikke blot er tapper, men også forstandig, råder sin onkel kongen til at gifte sig, så han kan få sig en arving. Og bruden skal være Indiana, det siger en drøm. Nu rejser Tistrand igen til Indien, dræber en drage og vinder prinsessen, ikke til sig selv, men til sin onkel. På sejladsen tilbage sker det ved en fejltagelse, at de to unge drikker den elskovsdrik der var tiltænkt kongen og hans brud: Nu må Tistrand og Indiana elske hinanden; det gør de da også, og derom handler resten af bogen, men aldrig kommer de i seng med hinanden, thi Indiana er kong Alfonsus' brud, og hun vil holde sin ægteseng ren så længe han lever. Først i døden forenes

de elskende og lægges i samme kiste.

Denne historie er jo en genfortælling af den i hele Europa kendte og elskede fortælling om Tristan og Isolde; dog er den drejet en halv omgang, så den er blevet en lovprisning af forsagelse og ægteskab. Måske netop derfor er den faldet i et dansk publikums smag - indtil for 100 år siden. Som den unge Tistrand siger til sin onkel: "thi alt hvad Kongen kand forlyste sig udi, er intet at ligne imod en kierlig Ægteskabs Fornøyelses Tilstand". - Men "Tristan og Isolde" var jo tværtimod en historie om kærlighedens magt på trods af ægteskab og samfund, og dér forsøgte de elskende ingen lejlighed til at fuldbyrde deres elskov; at det gang på gang kunne lykkes for dem, samtidig med at de bevarede skinnet, det var netop en af tillokkelserne ved den gamle historie.

Inden vi ser nærmere på den danske roman om Tistrand og Indiana vil vi minde om den "rigtige" historie, den om Tristan og Isolde. Det er en af de evige historier om Den Store Kærlighed,

af dem der har været fortalt til alle tider, hvad enten de elskende nu hed Pyramus og Thisbe eller Romeo og Julie eller Hagbard og Signe, om det nu var et Mayerling-drama eller handlede om Elvira Madigan. Tristan og Isolde hører hjemme i middelalderen, da alle kendte deres historie og gerne ville høre igen, hvordan Tristan havde hentet den irske kongedatter Isolde som brud til sin onkel kong Marc af Cornwall, og hvordan de to unge på skibet havde drukket den elskovsdrik som brudeparret skulle have haft: nu blev det Tristan og Isolde som blev ramt af en passion der bandt dem så længe de levede. Det var en passion, altså en lidelse, og lidelsen bestod i at de to måtte leve for og med hinanden, uden at ænse andet eller andre end hinanden, og dog ville eller måtte de leve i verden mellem andre. Tristan kendte man fra forhistorien som den der ved sin taperhed og sine mange talenter var blevet uundværlig for sin onkel og havde gjort hans hoffolk til skamme ved som en anden David at dræbe den irske kæmpe Morolt, og derefter var sejlet til Irland og havde dræbt dragen og vundet prinsessen; Isolde fra fabellandet Irland beundrede man for hendes gyldne skønhed og for hendes lægekyndighed som en god fe. Man nød nu at høre om alle de situationer hvor det lykkedes for de elskende at narre angiverne, så at kong Marc igen kunne tro på deres uskyld: Stævnemødet i måneskin ved kilden under det træ hvor kongen sad på lur - imidlertid opdagede de jo i rette tid hans spejlbillede i kilden og førte straks en høvisk samtale der overtydede ham om deres uskyld; og scenen i det fælles sovegemak, hvor Tristan nok opdagede melet på gulvet der skulle røbe hans vej til Isoldes seng: med et vældigt spring nåede han over til hende, men hans sår sprang op at bløde, og blodet røbede dem. De blev dømt til døden begge to, men flygtede, og levede nu alene i den vilde skov - det kunne man opfatte med medynk over deres afsavn eller tværtimod som højdepunktet af deres elskovslykke. - Herefter fulgte adskillelsen, da Isolde var vendt tilbage til kong Marc, og Tristan var rejst bort og havde giftet sig med en anden, fordi også hun hed Isolde, Isolde-med-de-hvide-hænder, men dog længtes tilbage og derfor gang på gang, fordækt og i forklædning, opnåede atter at forenes med sin blonde Isolde. Og tilsidst døden: Tristan er blevet såret, kun hun kan læge ham, han sender bud og veed, at hvis hun er med skibet, skal sejlet være hvidt; nu er skibet i sigte, med det hvide sejl, og Tristan spørger fra sit sygeleje hvad farve sejlet har. Da lyver hans hustru for ham:

Tristan på vej ind ad vinduet til Yseult. I baggrunden lurer 20 bevæbnede riddere på ham. Fra den franske roman.

De Tristan

nice
is ie
deus
Den
oult
isiez
rope
: sen
bain
i sen
par
vo?
ant/

Etas auoit vne damoiselle saquel
se apmoit andret et auoit a nom ba
sille elle auoit premieremēt requis
Tristan de amours et il sen auoit
appellee folle et nice / si en hayoit tristan ius

"det er sort" siger hun, og Tristan dør af sorg. Den blonde Isolde kommer, for sent til at læge ham, men hun tager den døde i sine arme og dør. Over deres grave vokser en vinranke og en rosenbusk, tæt sammenslyngede.

Denne historie blev fortalt både mundtligt og skriftligt, og der er bevaret så mange hentydninger til den fra middelalderen på flere sprog, at vi kan slutte at alle kendte den, og som alle gode historier kunne den varieres på flere måder. Af de bevarede tekster er de vigtigste fire mere eller mindre ufuldstændige versromaner af fire navngivne digtere. Den franske digter Béroul (o. 1170) er voldsom og unuanceret, til tider burlesk. Han holder naturligvis med de elskende og fremstiller deres modstandere ved hoffet som ustyrlige i deres ondskab; alligevel får samfundet ret: Tristan og Isolde må flygte og leve i elendighed i ødemarken indtil de angrer og med en from eneboers hjælp kan vende tilbage. Bérouls samtidige Thomas, der er englænder, men digter på fransk, anerkender derimod ingen magt over kærligheden, hverken verdslig eller kirkelig; det ensomme liv i skoven er een lyksalighed; han skildrer de sjælelige bevægelser hos de to, og hos den tredje kongen, og han mildner brutaliteten i de dramatiske scener. - I Tyskland følger Eilhart von Oberge (også o. 1170) det samme

De tristan

Le geant
estoit tra
rent pas
et luy don
ger mais
puis dem
toit. Et
cene qui
ger. De se
nen scau
reparroit
nouaille
cenes pa
liers ilz
parloiem

Dit le compte que en telle maniere
aduint a tristan de ceste aduventure et
les pasteurs qui virent quil les eust
secouruz le appellerent puis plus Voulen
tiers anecques eulz. 7 luy donnoient a man
ger si aduint a tristan en celle forcenerie Vne
autre plus grande aduventure En la forest du

Da Tristan troede sig svigtet af Yseult blev han vanvittig, han flakkede om i skoven og fik lidt brød af hyrderne. Her har han til deres tilfredshed hugget hovedet af en rædsom kæmpe. Fra den franske roman.

forlæg som Bérout, med hovedvægt på de handlingsmættede optrin, mens den store verskunstner Gottfried af Strassburg (o. 1210) benytter Thomas' franske digt og udvider det til et vidunderligt dybsindigt og vibrerende digterværk om kærlighedens væsen. Gottfried skildrer med medfølelse og beundring, og ikke uden ironi, sine hovedpersoner i det spil som Eros, "Minne aller herzen künigin", driver med dem: den unge kvinde, skøn, øm og snarrådig; den modne mand, svag og godmodig; den unge mand, dristig og talentfuld i alle roller, en blændende spiller.

Også andre end de fire har digtet om Tristan og Isolde, men i senmiddelalderen foretrak man at få historien fortalt på prosa: Allerede 1226 var Thomas' franske digt blevet oversat ved kong Håkon Håkonssons norske hof: "Tristrams saga ok Isöndar". I Frankrig blev fortællingen udvidet til en uhyre roman: man lod Tristan komme til kong Arthur og blive en af ridderne om det runde bord; dermed drukner kærlighedshistorien næsten i strømmen af eventyrlige ridderbedrifter. Denne omfangsrige roman blev meget populær, den er bevaret i adskillige håndskrifter og blev trykt flere gange før og efter 1500. Det kongelige Bibliotek har et pragteksemplar i to bind, trykt på pergament med mange håndmalede illustrationer.

Kong Marchs og angiveren har skjult sig i træet, hvorunder Tristrant og Ysalde plejer at mødes. Men i tide opdager de elskende spejlbilledet i kilden.

Tristrant føres bort for at blive henrettet. Hans fodspor i melet ved dronningens seng har røbet ham.

I Tyskland blev det ikke Gottfrieds dybsindige digterværk, men Eilharts ligefremme versfortælling, der dannede grundlag for en prosaroman, som uden store udsving gengiver versene på prosa. Den blev trykt første gang 1484, med mange træsnit, og siden flere gange. I denne form levede historien videre som folkebog ind i 1600-tallet, og den blev genudgivet af romantikerne i 1800-tallet. Den blev også oversat til dansk, dog kun een gang, forkortet og i et kedsommeligt sprog. Det skete så sent som 1857 - altså to år før Richard Wagner skabte sit berømte musikdrama om elskov, drøm og død. For eftertiden blev det Wagners "Tristan og Isolde" der kom til at præge den gængse opfattelse af den gamle historie: Selv den fremragende franske litteraturforsker Joseph Bédier var i sin yndefulde rekonstruktion af den "oprindelige" fortælling (1900, på dansk 1941 og 1962) mod sin vilje mærket af Wagners Todessehnsucht, og Thomas Bredsdorff, som i 1982 under titlen "Tristans Børn" samlede en række analyser af borgerlige romaner, opererer med noget han kalder Tristanismen og som har mere tilfælles med Wagner (via den vidtløftige skribent Denis de Rougemont) end med de middelalderlige tekster.

Så meget om Tristan og Isolde. Vi vil nu se nærmere på den danske roman om Tistrand og Indiana, hvordan den har omarbejdet den gamle historie, så at den faldt i et dansk og norsk publikums smag både i de skønne følelsers tid og sidenhen. Af de 20 udgaver

Kong Marchs finder Tristrant og Ysalde i den vilde skov med sværdet mellem sig.

Tristrant og Ysalde begravnes i samme kiste.

Fra den tyske prosaroman "Tristrant und Ysalde", Augsburg (Anton Sorg) 1484. (Efter Albert Schramm: Der Bilderschmuck der Frühdrucke, IV, Lpz. 1921).

som findes på Det kongelige Bibliotek og Universitetsbiblioteket har den ældste denne titel:

"En Tragoedisk Historie om den ædle og tappre Tistrand, Hertugens Søn af Burgundien, og den skønne Indiana, den store Mogul Kejserens Daatter af Indien. Nu nyligen af Tydsk paa Dansk oversat. Trykt i Christiania 1775."

Det er muligt, at bogen som angivet er oversat fra tysk; men der er ikke bevaret nogen tysk udgave, så det kan også tænkes, at det er en person m/k i Danmark eller Norge der har omarbejdet den tyske prosaroman, og at den danske bog af reklamegrunde lanceres som en oversættelse fra tysk, i lighed med så mange andre folkebøger. Sproget er godt dansk, uden germanismer, og historien fortælles indtrængende og medlevende.

Skuepladsen er forandret, så at den er i overensstemmelse med enevældens og verdenshandelsens tid: Kong Marchs af Cornwall er blevet til kong Alfonsus af Spanien, den vældige kæmpe Morholt fra Irland er her søn af kejseren af Kina og hedder Kunchin, og Isolde er blevet til den indiske prinsesse Indiana. Og så er hun urokkeligt dydig. Efter elskovsdrikken siger hun til Tistrand:

"Ja I maa elske mig, men dog uden at begiære noget, som skal besmitte min Kongelige og Jomfruelige Ære og besvære min Samvittighed. Tistrand sagde: Skal jeg da elske og ikke nyde? Ja, svarede Indiana! thi om I vil at jeg skal tilstøde eder, at I maa elske mig, og jeg igien eder, da skal I tilsværge

mig, at I aldrig maa begiære mere end at kysse min Haand; thi mit Legeme er givet Kong Alfonsus og hører ham til, hvilket jeg vil tilføre ham ubesmittet, og iligemåde holde min Ægteseng reen saa længe han lever, men mit Hierte skal høre eder til, som jeg nu ikke meere er Mester over... Skiønneste Indiana! sagde Tistrand, det er alt for haard Dom, skal da ingen anden Kiærligheds Tegn bevises? Indiana svarede: jeg skal klappe eders Kind, det er alt hvad I kand vendte."

Da Indiana forbliver jomfru indtil brylluppet er der ingen grund til at hendes kammerjomfru som i den tyske roman og alle andre tekster må tage hendes plads i brudesengens mørke: denne pikante scene udgår, brylluppet fejres med pragt, og "Indiana var meget vel fornøyet med Kongens Person, thi han var en anseelig Herre". Tistrand er i kongens nåde og skal sove i kongeparrets eget sovegemak, dog mod sin vilje, "thi enhver kand vel tænke, at det var haardt for saadan en ung Herre at sove der, som han maatte see den han selv elskede, laae i en andens Arme". Men Tistrands fætter Røderich, som her er hans modstander ved hoffet og selv er forlibt i Indiana, fatter dog mistanke og lurere på de to kyske elskende: Vi får den centrale episode med stævnemødet ved kilden under træet; scenen har bevaret sin karakter af let bedrag, selv om dagslys og kyskhed råder og sceneriet er bragt i overensstemmelse med 1700-tallets forestilling om en kongelige have med lysthus og vandspring:

" Som det var Dronningens Maade, naar Vøjret var got, at hun hver Eftermiddag gik med Galmeje spadserende udi Kongens skiønne Hauge, da passede Røderich paa hemmelig, og lagde sig iblandt Træerne, alleene for at see sig møt paa hende. Som han en Dag laa hemmelig skiult ved et Lysthuus der var kunstig giort af Træer og Blomster, udi hvilket Dronningen pleyede at gaae ind, fik han at see Tistrand kom til Dronningen, han havde da i lang Tid ikke talt med hende, og efterat de havde hilset hverandre, satte de sig tilsammen og talte med hverandre paa Indiansk Maal; dette kunde Røderich ikke forstaae, men vel see, at de talte sammen med venlige Miner, saa og at Tistrand kyste Dronningens Haand, og hun klappede ham paa Kindet, hvilket strax foraarsagede de Tanker hos Røderich, at de elskede hverandre mere end de burde. Dette var da Vand paa Røderichs Mølle, og haabede at faae Hævn over Tistrand og Dronningen."

Røderich sladrer til kongen, som da også næste dag skjuler sig

i træet ved lysthuset; men de to elskende opdager hans spejlbillede i fontænen og får snildt reddet situationen:

"Dronningen kom gaaende med Galmeye, og saae udi en Springbrynd som var ved Gangen tvert oven fra Træet, at Kongen sad i Træet, hun gik da udi Lysthuset og lod sig intet mærke, at hun saae Kongen. Imidlertid kom Tistrand gaaende og saae Dronningen staae i Lysthuset; hun talede paa sine Fingre til hannem, at Kongen var i Haugen. Tistrand gik da frem, bukkede sig ydmygeligen for Dronningen; hun saae vredt til ham og sagde: Hvorledes tør I understaae eder at møde mig igien her i Dag? Erindrer I eder ikke, at jeg i Gaar straffede eder derfor? Tistrand bøjede sig til Jorden for Dronningen og sagde: Allernaadigste Dronning! de pardonerer mig, thi jeg i Sandhed ikke vidste at Dronningen var i Haugen... jeg skal ikke herefter fordriste mig at komme i Haven, når jeg veed deres Majestæt er der, jeg beder denne Gang ydmygeligen om Forladelse! Dermed gik Tistrand bort."

Kongen er blevet overbevist om deres uskyld, Røderich er gjort til skamme, og Tistrand skal stadig sove i det kongelige sovegemak. Her får vi nu scenen med melet på gulvet og blodet i dronningens seng. Den er her afdæmpet, men ligefuldt fatal: Der er strøet sand på gulvet, Tistrand springer, hans næse bløder, han bliver opdaget, og han og dronningen dømmes til døden. Men hvad ville han ved dronningens seng? Kun kysse hendes hånd, som lå udover sengekanten.

Så følger udfærden til retterstedet, hvor Tistrand redder sig selv og befrier dronningen ved dristig dåd; de flygter sammen ud i den vilde skov og indretter sig i en løvhytte. Ved sengetid siger Tistrand:

"Skiønne Indiana! skal jeg da være saa ulykkelig, at jeg for al min Møye og store Kiærlighed ikke maa ligge ved eders Side?"

Han mener, at hun nu er fri fra sit ægteskab, da kongen har overgivet hende til bødlerne, men nej, siger Indiana: dommen er sket efter deres fjenders tilskyndelse, og hun er stadig kong Alfonsi gemalinde:

"Saa lagde Tistrand og den skiønne Indiana sig tilsammen, men et dragende Sverd laae imellem dem."

Mens den tyske roman ynker de to fornemme personers savn og armod i ødemarken, hedder det i den danske roman, at de lever meget fornøjet:

"Den Stød de var paa, var en deylig og fornøvelig Ort, et

got Vand og adskillig Slags Frugt til at spise; der var ikke heller vilde Dyr, der kunde giøre dem Skade; deres Hytte var giort saa tæt, at intet Regn kunde komme derind, og havde altid det som de behøvede til deres Underholdning, og efterdi udi de Lande er ingen Vinter, levede de meget fornøyet i det de alle Tider kunde være tilsammen."

Således lever de i tre år, indtil kong Alfonsus engang opdager dem. Det var i de gamle digte og i den tyske roman en nøgle-scene, at kongen på jagt finder de to sovende i deres hytte og skal til at dræbe dem, men bliver rørt, da han ser sværdet imellem dem, og i stedet benåder dem. I almindelighed er sværdet umotiveret, kun hos Gottfried er det en list af Tristan, som den dag har hørt jægere i skoven. Men her i den danske tekst er sværdet jo velbegrundet, og virkningen er da også, at kongen ser deres kyske søvn og kalder dem tilbage.

Den danske roman indfører nu et nyt og kærkomment motiv: Mens Tistrand og Indiana levede i skoven, er Røderich kommet i kongens gunst og har benyttet sig deraf til at pålægge undersåtterne store skatter, for at berige sig selv og gøre kongen forhadet. Men da nu dronningen er kommet tilbage, får hun gjort en ende på skatteplyndringen:

"En dag Kongen var allene hos Dronningen, taledede hun meget venlig til ham og sagde:... Kongen behager at betænke: At det heele Land er som i et Slaverie, hvilket er en liden Ære for en Konge at regiere over Slaver; jeg kand vel tænke at Kongen ikke er selv Aarsag hertil, men Røderich med sit Anhang haver practiseret saadant og sat en Sminke derpaa, at det er Kongen til stor Nytte, og at formere deres Skatkammer, da det er dog alligevel til deres egen Fordeel, og de fattige Undersaatter maa lide derunder... Kongen hørte med Forundring paa hendes forstandige Tale, og svarede hende: Aller kiereste Gemahl, jeg tilstaaer at eders Begiæring er billig... Spanien er ellers riig nok... Strax blev den Kongelige Befaling udsendt, at alle Skatterne skulde ophæves, saa at der blev en stor Glæde over det gandske Land, og alle elskede og berømmede Dronningens Godhed overmaade."

Om Røderich får vi at vide at han stræber efter kongens liv, men afsløres og bliver henrettet. Tistrand går i krigstjeneste i Frankrig, udmærker sig og modtages af dronningen dér og hendes datter den skønne Innanda:

"det første Øyeblik han saae hende, rørtes hans Hierte, ef-

fulde blivde tilfammen i Kærlighed, om og her fæde, halle
han og fortalte baade Hertug Robertus og den unge Konge
og Dronning, som var forlovet derover. Min Ven fandt
ikke udjøre den ~~høje~~ høje Høflichkeit og den
store Glæde der var over det heele Land, ja saa stor Her-
lighed, at det vilde blive for langt at beskæve. Dette
lyshaltige Par levede tilfammen med stor Kærlighed og
Glæde udi Kongelig Verlighed, saa begge disse mægtige
Riger ved deres saa dobbelte Forening, bad da den hele
Verden Trods; de drev deres Haandel med stor Fordeel.
De to gamle Herrer, Kong Alfonso inden Kloster-
Maur, og Hertug Robertus i sit Kyrindomme, regie-
rede det heele Rik med saadan Forstand, at alle Voren-
taser maatte anse det med Forundring, saa at de se-
redt den gandske Verden udi Egeraast. Kong Erikands
mægtige San Priads Robertus, blev efter sin Forfader
Drotning af Swaundien og sit til Eger Kongens Datter af
Portugal, den skiane Clementina, og levede saa udi Lykke
og Verlighed. Saaledes forer den høje Kongelige
Samfide med stor Lyfthæd, Børn efter Børn, indtil
og maalenge som alle jordiske og forgaa-
gelige Ting faaer Ende.

J. Hansen
Faller
Jørgen
Kansler
1833

Tistrand og Indiana 1775, sidste side. Bogen har tilhørt tre jyske gårdmands-
familier, som har skrevet deres navne i den fra 1796 til 1848. En af ejerne,
Jørgen Hansen i Follerup ved Fredericia, har dog 1838 misbilliget historien:
"1 Satens Bog er det".

terdi hun nogenledes lignede Indiana baade udi Navn og Skiønhed,
dog ikke aldeles saa skiøn."

Tistrand ægter Innanda, bliver konge af Frankrig, og både
Innanda og Indiana får børn med deres ægtefæller Tistrand og Al-
fonsus; de to potentater slutter forbund, og handelen florerer
over hele verden. Men Tistrand kan dog ikke glemme sin kærlighed
til Indiana:

"hendes Contrafej, som han hemmelig havde udi sit Cabinet,
fornøjede han sig daglig med og kyste det mange Gange; som han
gjerne var der allene, var hans Dronning nysgiærig at vide hvad
han der bestillede, hvorføre hun hemmelig borede et Hull under
Tapetseriet i sit Gemak, at hun kunde see ind i Kongens Cabinet."

Fra nu af bliver Innanda kold imod sin ægtemand Tistrand, og
forfatteren kommer med dette hjertesuk:

"Men som der er ingen værre Ting, som snarere kand forstyrre et kiærligt Ægteskab end den forbandede Jalousie og Mistanke, saa har da den onde Aand visselig vundet sit rette Spill, naar han først faaer den indplantet i Ægtefolkenes Hierte, saaledes gik det ogsaa her."

I de gamle digte og i den tyske prosaroman kom Tristan mange gange hemmeligt tilbage til sin elskede Isolda. Men i den danske roman er kun eet af disse lønlige møder med. Indiana har et slot nær grænsen; der mødes de i et lysthus, Tistrand beklager sig over sin hustrus "studshed", og

"Tistrand sukkede og saae saa inderlig paa Indiana. Indiana sagde: ædle Tistrand! nu synder I baade mod GUD og begge vore Gemahler, da I begiærer i eders Hierte det som I ikke bør, gjør ikke saadant! men vær fornøyet med eders Skiæbne, efterdi det ikke behager Gud, at vi her <i dette liv> skal være tilsammen, saa skal vi glæde os ved den Foreening imellem vore Børn, som med Tiden skal skee paa begge Sider, at vores Kiød og Blod skal leve og døe sammen i en kiærlig Ægtestand; Da hun sagde dette, strømmede Taarerne stridig af begge deres Øjen... derefter straffede hun ham med venlige Miner, for han dristede sig til denne Reyse, som kunde komme deres Kongelige Navn paa begge Sider til stor Vanære, om det blev vitterligt... Dyden maa overvinde al Kiærlighed, som ikke er tilbørlig, helst hos høye Personer, hvis store Navn ikke taaler nogen Besmittelse."

Tistrand vender hjem til Frankrig og til Innanda, han

"forsøgte med Venlighed og Forstand at bringe sin Dronning af disse Tanker, men ... den rette Kiærlighed var borte for Dronningens Studsheds skyld."

Så holder Tistrand sig mest til hendes broder hertug Carl, og da han vil hjælpe denne med at bortføre den engelske kongedatter er det at han bliver såret af en forgiftet pil. Han ligger nu syg, kun Indiana kan læge ham, han sender bud efter hende og Alfonsus, de kommer sejlene, skibene fører som aftalt røde flag, men den studse hustru siger flagene er sorte, og Tistrand dør. Da Indiana ankommer, bebrejder hun Innanda hendes adfærd:

"jeg skulle ikke tage hannem fra eder, men snarere give eder ham; men nu giver I mig hannem i Døden, som jeg ikke kunde nyde i Livet."

Til kong Alfonsus siger hun:

"jeg veed at jeg ikke kand leve naar Tistrand er død; jeg

78

Delvare Serre Thisterum Hand

1
 Word om vidid faa rig, sumd gaff de fin Isoll
 frinst faa kint, sumd valde sumd ad rig frige
 Tomfru i giffend of room.

2
 Saa og sumd ifom liden smaa dromg of ifom
 somde sumd ifre simde, In adid fin Isall
 Soeds fin ifre of mig i affren find. 3. 9. 0. 1.

3
 Bort da rod ifom liden smaa dromg of sumd gade
 forrig i soffin, find sumd stredt di find lomp
 ifre at rale med ifom find 3. 9. 0. 1.

4
 Dem liden smaa dromg gangyd i soffin luffe
 saa liffelig valde sumd ifre simde og Isall
 min sumd Soeds i sofoms lund, Boud vrede
 oder giemo som me sig finde,

5
 Dett ifa findde fin Isall ifom odelig sofoms
 blomme, In adid og Isall som Soeds fin mig
 i affren valle jeg kom me.

Den danske folkevise om hr. Thisterum og fru Isall er en anden variation af den internationale fortælling: Hun møder ham en sen aften i rosenlund under den grønne lind - i tugt og ære -, men hjemme venter den vrede gemal. (DGF 470). Her i Sophia Sandbergs håndskrift o. 1620 (Thott 1511, 4).

kand ikke heller dølge, at jeg haver elsket Tistrand, dog med et reent og kydsk Hierte og med et ubesmített Legeme... uden min

Villie er denne Kiærlighed mig paakommen, men hvorledes veed jeg ikke... Indiana gik da til Kong Tistrands Legeme og sagde: O du dyrebare Legeme og ædle Hierte, som har saa trofast elsket mig! nu skal du nyde det i Døden, som du ikke blev værdig i Livet! nu skal min Mund kysse dig død, som ikke blev dig tilladt medens du levede! Hun gjorde sin Bøn, knælede og bad de vilde bede got for deres Siæle; saa omfavnede hun Tistrands Legeme og kyste ham, dermed døde hun!"

Nu bekender Galmeye, den trofaste kammerpige, at det er hendes fejltagelse med elskovsdrikken der er skyld i tragedien. Alfonsus udbryder, at havde han vidst det, havde han gerne overladt Tistrand både riget og dronningen, men nu er det for silde, han har mistet både sin dronning og sin bedste ven. "Saa gik Galmeye ud og græd bitterlig". Alle græder, og

"Dronning Innanda var ikke at trøste! hendes Samvittighed vaagnede og eftertænkte sin Daarlighed, da angrede hun hiertelig hver studsig Mine, og alt hvad hun havde gjort ham imod blev hende nu som en nagende Orm paa hendes Hierte."

Romanen slutter dog ikke med disse sørgelige Toner, men med en apoteose:

"De tvende dyrebare Liig blev strax balsomeret og med største Pragt lagt tilsammen paa en Kongelig Seng. Dagen derefter lod sig see et Vidunder-Tegn paa dem, at udaf hver deres Bryst voxte en naturlig Lillie, som mødte hverandre, slyngede sig om hinanden og stod altid lige frisk; Det store Vidunder blev mange stumme over; Endeel regnede det for et Mirakel og Beviis paa deres kydske og uskyldige Kiærlighed, andre derimod tilskrev det den fortryllede Kiærligheds Driks Virkning, men Aarsagen kunde ingen vide eller udgrunde. Kong Alfonsus lod da lægge disse høye Kongelige Liig tilsammen udi en Kiste, gjort meget kunstig af purt Sølv, og Laaget til den Kiste af kostbar Cristal, at enhver kunde see dem; saa blev de med allerstørste Pragt og Liig-Proces indsat i den Kongelige Begravelse i Sancte Diogeni Kloster og blev af mange hundrede Mennesker beskuet, saa at Klosteret vandt mange Penge derved, thi deres Legeme laae i mange Aar uforandret og Pave Cleo lod dem indskrive blandt Helgene og canonisere. Til et evigt Tegn føres disse Lillier i det franske Vaaben indtil paa denne Dag. Saaledes tumlede Lykken om med disse tvende høye Kongelige Personer, der saa uskyldig var kommen til at elske hverandre."

De ord, som Indiana i lysthuset havde trøstet Tistrand med, gik siden i opfyldelse, thi den søn og datter som hver havde fået i sit ægteskab, giftede sig med hinanden, så at Spanien og Frankrig nu blev dobbelt forenede. Bogen kan da slutte med disse ord:

"Saaledes florerer den høye Kongelige Familie med stor Lyksalighed, Børn efter Børn, indtil og saalænge som alle jordiske og forgiængelige Ting faaer Ende."

Boghistorisk note.

Den danske roman er i sin 100årige levetid tre gange blevet stilistisk omredigeret, så at der findes fire versioner:

I) Efter den første bevarede udgave En Tragoedisk Historie om .. Tistrand .. og .. Indiana, Christiania 1775, uden trykkernavn, bliver teksten genoptrykt næsten uændret, med titlen En Tragisk Historie .. af den kendte og alsidige bogtrykker Joh. Rud. Thiele, Kbh. 1785 og igen 1792.

II) Den næste udgave, med titlen Historie om Tistran .. og Indiane er også trykt hos Thiele u.å. <efter 1794>. Her er teksten forkortet, og sproget er rensset for maleriske træk, så at det er blevet mindre folkeligt og mere som neutralt dannet skriftsprog.

III) I 1800-tallet sker en tilbageføring til den folkelige stil som i de første udgaver, men dog forkortet. Titlen lyder nu En meget smuk Historie om .. Tistran .. og .. Indiane. Den udgives også af Thiele u.å. <efter 1808>. Det er denne tekst man fra nu af holder sig til: Den kommer fire gange hos folkebogstrykkeren J.F. Tribler, Triblers Enke og sønnen P.W. Tribler, Kbh. u.å. <mellem 1807 og 1842>, den optages i K.L. Rahbeks "Dansk og Norsk Nationalværk eller Almindelig ældgammel Morskabslæsning", bd. III, Kbh. 1830, den udgives 3 gange af P.T. Schovelin, Kbh. u.å. <1849 og 1855>, den kommer i Hjørring u.å. hos boghandler Petersen og i Kbh. u.å. <1876> hos den kendte folkelige forlægger Jul. Strandberg. I Norge udkommer bogen i Lillehammer u.å. hos H.J. Selmer, i Christiania hos N.W. Damm 1864 og i Bergen hos J.D. Beyer 1870 og 1879.

IV) 1874 udkom på V. Pios forlag i Kbh. Historien om Tistran og Indiana. Teksten er "udgivet af R. Jensen", og han har skrevet den om, strammet betydeligt og forsøgt at kvikke op.

Forskellen på de fire versioner kan vi illustrere med en lille tekstprøve. Ved omtalen af brylluppet hedder det i de ældste tryk om Indiana, at alle "beskuede hende med største Forundring over hendes overmåde usigelige Deylighed". I den ufolkelige udgave <efter 1794> er det blevet til, at alle "beundrede hendes fuldkomne Skiønhed". I 1800-tallets mange tryk, som igen er nærmere ved det oprindelige, hedder det, at de beundrede "hendes uudsigelige Deilighed". Kun R. Jensen i 1874 formulerer anderledes. Han lader kongen omfavne "sin deilige Brud" og takke Tistran "for det levende Klenodie han havde bragt ham".

Ved siden af disse udgaver af "Tistran og Indiana" findes der så en udgave af den "rigtige" roman: Historie om Herr Tristan og den smukke Isalde, Kbh. (H.P. Møller) 1857. Den er oversat efter udgaven i G.O. Marbachs Volksbücher 13-14, Lpz. 1839, med gengivelse af træsnittene der. En stilprøve, samme episode: "Næppe erfarede Kong March, at Hr. Tristan var ankommen, medbringende det ønskede Fruentimmer, førend han ilede dem imøde med kongelig Pragt".

